

LAIMUTIS BILKIS

Lietuvių kalbos institutas
laibil@lki.lt

Dėl kai kurių liet. pavardžių kilmės

Neseniai Lietuvių kalbos institute sukurta *Lietuvių pavardžių duomenų bazė* (<http://pavardes.lki.lt>), kurios pagrindas – dvitomis *Lietuvių pavardžių žodynas*. Tvarkant bazę kilo naujų minčių dėl kai kurių pavardžių kilmės, todėl jų straipsniuose pateikta papildomų pastabų (pradedamų ženklų ◆). Pastabos daugiausiai susijusios su trimis LPŽ kilmės aiškinimo atvejais.

- LPŽ nėra jokių kilmės komentarų ar parašyta, kad kilmė neaiški. Pavyzdžiui:
  - SŪSTUMAS Pn 3.
    - ◆ Galbūt sietina su liet. *sustūmti* (*sustumia, sustuma*), plg. *sustūmtas* ‘apie prastą, menkos išvaizdos žmogų’ Ėr.
  - ŠEĖPLIS Pšl.
    - ◆ Gali būti priesagos *-lis* vedinys iš liet. *šeĖpti* ‘darytis prie nagų šerpetoms; darytis ant kūno šerpetoms, skirsti odai, gleivinei; brigzti, driksti’ Pš.
  - UKTVERIS (t. *Ūktveris*) End 3, Vvr 7 (10) – žr. *Ūktveris*.
ŪKTVERIS Kl 3. Plg. *Uktveris* (žr.). Kilmė neaiški.
    - ◆ Iš liet. (žem.) *ūktveris* ‘ūkio pagrindinis darbininkas; ūkio prižiūrėtojas, prievaizdas; geras, pavyzdingas ūkininkas; šeimininkas’.
- LPŽ siejama su kitų kalbų avd. Pavyzdžiui:
  - SUĹČIUS Vrn (at.). Plg. (?) *šulčius* (žr.).
    - ◆ Veikiau iš liet. *sulčius* ‘kas pernelyg taupus, šykštus’.
  - TĪKNIUS Grz 5, Jnš 3, Kn 2, Krš, Pp, Pš (žm. vad. *Tiknis*) (13). Kilmė ne visai aiški. Plg. brus. *Тухно* : *Тухон* (M. Бирыла, 1966, c. 161), lenk. *Tychno* (SSNO V 500).
    - ◆ Greičiausiai iš liet. *tiknius* ‘kas iš kitų vis tykoja, šykštuolis, gobšuolis’ Brž, Ppl. Z. Zinkevičiaus (2008, 422) laikomas dariniu iš rytų slavų *Tichonas*.
  - TĪLINGA Gdr, Mlt 4; TĪLINGA Tj (at.); TILINGA Trak 2 (of. *Tilingo, Tylingo*), V (of. *Tylingo*) (9). Kilmė ne visai aiški. Greičiausiai germaniška pvd., plg. vok. *Tilling(er)* (J. Brechenmacher, 1960, p. 315), *Tiling* (M. Gottschald, 1954, p. 232).
    - ◆ Labiau tikėtina, kad yra lietuviškos kilmės, kilusi iš liet. *tilingúoti* ‘linguoti’ Gdr. Z. Zinkevičiaus (2008, 108, 149, 252) laikomas dvikamieniu.
  - TRĪZINAS Plv. Plg. rus. *Тризуна* (fem.) (CAMC IV 414).
    - ◆ Gali būti susijusi su liet. *trizius* ‘kas viduriuoja; kuris karštakošis, nepastovus, nerimtas’ Kdl.
  - ŪRTAS Ant. Plg. (?) vok. *Ort, Ordt, Orth, Ohrt* (M. Gottschald, 1954, p. 456).
    - ◆ Ryšys su vok. avd. labai abejotinas dėl žodžių pradžios fonetinio skirtumo. Greičiausiai sietinas su liet. (slavizmu?) *urtais* ‘greitai, sparčiai, galvotrūkčiais, strimagalvais’ Ds, Ktk, Sb, *urtom* ‘greitai, sparčiai’ Ut, *urtūs* ‘smarkus, guvus, energingas’.
  - ŪŠPURAS Žml. Plg. *Ūšparas* (žr.).
    - ◆ Gali būti iš **Ūžpuras*, kuris semantinis vertinys (hibridas) iš lat. avd. *Aizpurs* (LAG 209, 280), plg. lat. *aizpur(v)e* ‘užpelkis’ (LVV I 45). Z. Zinkevičiaus (2008, 255) laikomas dvikamieniu.

3. LPŽ siejama su liet. bendriniais žodžiais. Pavyzdžiui:

ŠVĖŽAS Akm 9, Krp, Stč (11). Greičiausiai iš *švāžas* (žr.).

- ◆ Veikiau iš liet. (žem.) *švėžti* (*švėža*, *švėžia*) 'darytis nešvariam, skresti; darytis netvarkingam, apsileidusiam'.

TRAPSÀ Ign. Galbūt iš *Trapša* (žr.).

- ◆ Greičiau tarminė forma iš **Trepšà*, kuri iš liet. *trepšà* 'kas daug trepsi vietoje, nieko greitai nepadaro, lėtadarbis' Ml.

TŪMPA Grl 3, Kn 3, Pgg, Vv (8). Kilmė ne visai aiški. Galbūt *tump-* yra iš *tamp-*, tuomet plg. *Tampáuskas* (žr.).

- ◆ Greičiausiai iš liet. *tuñpinti*, *tùmpinti* 'eiti dideliais žingsniais, žirglioti' Jrb, *tùmpa* 'kas tingiai, nerangiai vaikščioja, žirgla' Jrb, Lkš.

VERŠEKŪS Ign, Švnč, Švnčl (3). Galbūt iš liet. *veršiakŷs* 'gruzdas' (DLKŽ).

- ◆ Gali būti kilusios iš liet. *veršiākis*, *veršiakŷs* 'kas didelėmis išverstomis akimis' Vžns, Ds.

Nauji pavardžių tyrimai skatina toliau plėsti duomenų bazėje esančių pavardžių kilmės aprašus.